

Hodočašće osnovnoškolske djece i ministranata u Voćin
Grada za vjeronaučni kviz znanja

Bl. Jula Ivanišević i sestre – život i mučeništvo

Požega 2023.

Godina bl. Jule Ivanišević u Požeškoj biskupiji

Prisutne sestre s biskupom na otvorenju Godine bl. Jule Ivanišević u Starom Petrovom Selu

Jula Ivanišević, blaženica iz Požeške biskupije, rođena je u Godinjaku, filijali Župe sv. Antuna Padovanskog u Starom Petrovom Selu. U župnoj crkvi primila je sakramente kršćanske inicijacije (podsjeti se koji su to sakramenti!) i odatle krenula u svijet odazvavši se Božjem pozivu na redovnički život u Družbi sestara Kćeri Božje ljubavi. Prošle godine (2022.) bila je 130. obljetnica njezina

rođenja i 10. obljetnica beatifikacije. Na njezin spomendan 15. prosinca, na prijedlog Družbe sestara Kćeri Božje ljubavi u Zagrebu, u župnoj crkvi u Starom Petrovom Selu požeški biskup msgr. Antun Škvorčević proglašio je *Godinu bl. Jule Ivanišević* za našu Biskupiju. Godina bl. Jule Ivanišević će, pod geslom njezina redovničkog života „Idem služiti Isusu“, trajati sve do 15. prosinca 2023.

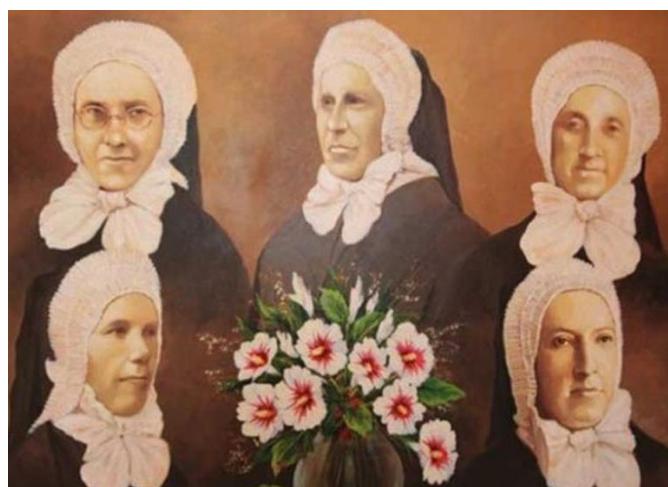
Zbog toga ćemo i mi tijekom navedene godine nastojati upoznati život i djelo s. Jule, kao i njezinih susestara, kako bismo se nadahnuli njihovim primjerom na našem putu prema svetosti. Ujedno smo zahvalni Družbi Kćeri Božje ljubavi iz Zagreba odakle smo primili materijale za ovu skriptu.

Uvod

Blago vama kad vas – zbog mene – pogrde i prognaju i sve zlo slažu protiv vas!

Radujte se i kličite: velika je plaća vaša na nebesima! (Mt 5,11-12)

Ove Isusove riječi izgovorene na brdu blaženstava prikladan su uvod u svetost života i mučeničku smrt pet sestara Družbe Kćeri Božje ljubavi. Sestra M. Jula Ivanišević, s. M. Berchmana Leidenix, s. M. Krizina Bojanc, s. M. Antonija Fabjan i s. M. Bernadeta Banja ubijene su u prosincu 1941. godine iz mržnje prema katoličkoj vjeri i prema njihovim redovničkim zavjetima.

Mučenice iz Družbe Kćeri Božje ljubavi

Njihovo mučeništvo dio je patnje i stradanja tisuća nevinih žrtava toga razdoblja na području Bosne i Hercegovine, Hrvatske i u svijetu. Ono je plod ideologija čije se djelovanje temeljilo na principima uništenja drugih radi ostvarenja vlastitih ciljeva. Posebna meta bili su svećenici i redovnici te crkveni objekti.

U takvoj klimi protureligioznih namjera podnosi mučeništvo cijela redovnička zajednica čije članice potječu iz različitih zemalja: dvije su Hrvatice (jedna je porijeklom iz Mađarske), dvije Slovenke i jedna Austrijanka.

Sestre su u okolnostima rata i progona, gladi i hladnoće, optužbi i prijetnja smrti ostale vjerne Kristu i zavjetima – do prolijevanja vlastite krvi.

Životopisi sestara

■ Sestra M. Jula Ivanišević

Kata s. Jula Ivanišević rođena je 25. studenoga 1893. godine u selu Godinjak kod Nove Gradiške, od roditelja Nikole i Tere (rođene Šimunović). Krštena je sljedeći dan, 26. studenoga, u župnoj crkvi sv. Antuna Padovanskog u Starom Petrovu Selu. U obitelji Ivanišević rodilo se jedanaestero djece, od kojih je petoro rano umrlo. Kata je rasla i sazrijevala u kršćanskom ozračju, uz zajedničku obiteljsku molitvu i redovito sudjelovanje na svetoj misi nedjeljom i blagdanima, a često i tijekom tjedna.

Osnovnu školu pohađala je u svom rodnom mjestu i postizala vrlo dobre rezultate, ali nakon četvrtog razreda morala je prekinuti školovanje zbog siromaštva. Tako je s jedanaest godina ostala kod kuće kao pomoć roditeljima u svemu gdje je zatrebalo. Već u toj dobi ukućani su zamjećivali da je Kata posebna i drugčija od ostale djece. Terezija, njezina starija sestra, izjavila je da je iz nje zračila sama dobrota i da im je svima bila uzor u poslušnosti roditeljima.

Pokazivala je velik interes za životopise svetaca koje je čitala u slobodno vrijeme ili čuvajući stado na paši. Ono što je pročitala, pripovijedala je djeci i vršnjacima koji su se rado okupljali oko nje.

Jedan detalj iz toga razdoblja njezina života otkriva nam s. Julu kao osobu spremnu na žrtvu, post i odricanje. Naime, u dobi od deset godina učinila je privatni zavjet da neće jesti meso. Nakane toga njezina posta nisu nam poznate. Njezina nećakinja s. Ljiljana Abianac izjavila je: „Želeći nasljedovati svece o kojima je čitala, od hrane koju su joj roditelji spremali za jelo dok čuva ovce, slaninu je poklanjala drugoj djeci, a ona je uzimala samo kruh. Meso uopće nije htjela jesti dok nije došla u samostan.“

U mladosti je bila zapažena kao izrazito skromna djevojka, prirodna u ponašanju i jednostavna u odijevanju. Više su je privlačile tišina i molitva, nego ples i izlasci. S prijateljicama je često išla u crkvu u Zapolju i u Starom Petrovom Selu gdje je rado predmolila pučke pobožnosti. Duboko u srcu osjećala je snažan Božji poziv. Zbog toga je govorila da se neće udavati jer želi „služiti Isusu“.

Kata je svoju želju i odluku priopćila roditeljima kada je imala osamnaest godina, no majka se usprotivila njezinoj odluci. Nećakinja Anka Horvatović o tome je izjavila: „Moja mama (op. a. to je starija sestra s. Jule) uvijek nam je pričala kako teta Kata želi u samostan, a njena majka joj to ne dopušta jer je ona bila njezina desna ruka i nije ju mogla pustiti od sebe. Ona je rekla da, dok je ona živa, neće ju pustiti.“ Međutim, Kata se usrdno molila Bogu. Tako je zbog potrebne njege bolesnoj majci njezin odlazak u samostan bio odgođen dvije godine. To će joj biti omogućeno tek poslije majčine smrti.

Primljena je u Družbu Kćeri Božje ljubavi u Sarajevu 1914. godine. Nakon nekoliko mjeseci privikavanja i učenja njemačkog jezika, otišla je u Beč te je u *Kući matici* započeo njezin redovnički odgoj. Svaka ženska osoba koja želi postati redovnica mora proći period formacije, odnosno odgojno-obrazovni put u redovničkoj zajednici u koju želi ući. Taj put se sastoji od *kandidature*, *postulature* i *novicijata*. Po završetku novicijata kandidatica polaže *privremene zavjete* te nakon toga *doživotne* ili *svečane zavjete*. Kao kandidatica i postulantica Kata je ostala jednu godinu u Breitenfurtu, nedaleko od Beča, a zatim ušla u novicijat i dobila ime sestra Marija Jula. Privremene zavjete položila je 16. kolovoza 1916. godine u samostanskoj crkvi Majke Divne u Beču, a doživotne 29. srpnja 1923. u samostanskoj crkvi Kraljice Svetе Krunice u Sarajevu. U istu Družbu stupila je kasnije i njezina mlađa sestra Mara, tri nećakinje i jedna pranećakinja.

Odmah nakon položenih zavjeta s. Jula je iz Austrije otišla u Bosnu. U svom redovničkom životu djelovala je na mnogim mjestima i vršila različite dužnosti, od domaćinskih poslova i onih iscrpljujućih na zemljишnim posjedima Družbe do rada u sirotištu (u Zagrebu) i službe poglavareice samostanske zajednice u više navrata. Kao sestra juniorka živjela je sedam godina u Breškama nedaleko Tuzle, u zajednici s velikim zemljишnim posjedom. Sestre te zajednice pamte ju po njezinim odlikama i kvalitetama, a osobito po poslušnosti i uslužnosti.

Zbog narušena zdravlja i problema sa srcem godinu dana je provela u Sarajevu na oporavku. Nakon toga vratila se ponovno svakodnevnim dužnostima preuzimajući i nove službe koje su joj povjerene. Cjelokupno njezino ponašanje i djelovanje očitovalo je izuzetnu duhovnu snagu kojom je zračila i koju je na druge prenosila. U *Biografiskom imeniku* sestara o njoj je zabilježeno: „Što je nedostajalo njezinoj čvrstoći i snazi, to je nadomjestila svojom brižljivošću, smirenošću i strpljivošću.“ Istaknuto je također njezino veliko pouzdanje u Boga kojim je nadvladavala sve teške životne situacije.

Godine 1932. imenovana je poglavaricom zajednice na Palama, gdje je ostala do dana odvođenja u zarobljeništvo 11. prosinca 1941. Zahvaljujući dobroti i duhovnoj zrelosti s. Jule, u zajednici je vladalo ozračje zajedništva, molitve, požrtvovnosti i ljubavi.

O njezinim ljudskim i moralnim kvalitetama sačuvana su mnoga svjedočanstva, osobito od sestara koje su često dolazile na oporavak ili na ispomoć na Pale. Bila je ljubazna i dinamična, uvijek spremna za pomoć i uslugu.

Sestre su u s. Juli prepoznale uzornu redovnicu koja živi u trajnom zajedništvu s Bogom, zbog čega je zračila posebnim mirom i nutarnjim skladom. U knjizi *Nekrologa* o preminulim sestrama Provincije o s. Juli je zabilježeno: „Imala je veliko pouzdanje u Božju providnost i nikada se nije bojala da će biti neuslišana.“ Pouzdanje je bilo plod njezine duboke molitve te posebne pobožnosti prema Duhu Svetom.

Pamte ju kao ženu punu razumijevanja koja je svojom jednostavnošću djelovala vrlo ugodno na sve s kojima je živjela. Smatrali su je svetom sestrom. Nećakinja Anka je izjavila: „Kad sam joj dolazila u posjete u Josipovac kod Tuzle, uvijek sam se kraj nje osjećala sretnom kao kraj svetice.“

Iz nekoliko sačuvanih pisama izbjija ljepota njezine duše, istinska poniznost i djetinja odanost prema Blaženoj Djevici Mariji. U jednom od tih pisama nećakinju s. Ljiljanu, tada mladu djevojku, savjetovala je: „Nastoj svim silama naslijedovati presvetu Djericu, osobito u njezinoj skromnosti i poniznosti. Poniznost je temelj svakoj krjeposti, a oholost početak svakom zlu.“ Potpuno svjesna vlastite slabosti ako ne surađuje s Božjom milošću, u istom pismu nastavila je: „Svi smo slabi i bijedni dokle god živimo na ovome svijetu pa trebamo puno milosti i pomoći Božje. Moli, moli često pa makar i kratko jer samo nas molitva čuva od propasti.“

Sestra Jula podnijela je mučeništvo s 48 godina života.

■ Sestra M. Bernadeta Banja

Terezija s. Bernadeta Banja rođena je 17. lipnja 1912. u Velikom Grđevcu kod Bjelovara, krštena je sljedećeg dana u župnoj crkvi Duha Svetoga. Njezin otac Josip kao mlad udovac doselio se u Hrvatsku iz Mađarske, iz Kapošvara, sedam kilometara udaljenog od Subotice. Sa svojim sinom i majkom nastanio se u Velikom Grđevcu. Uskoro se ponovno oženio djevojkom Terezom Kovač čiji su roditelji također bili mađarski doseljenici.

Josip i Tereza u braku su imali trinaestero djece, od kojih je šesteru umrlo u ranom dječjem uzrastu. Terezija je bila dvanaesto dijete. Odgojena je u uzornoj kršćanskoj obitelji, o čemu priповijeda njezina starija sestra Rozalija: „Mama i tata su bili trećoredci. Jako su se lijepo slagali u braku i nas djecu izveli na pravi put. (...) U kući je tata napravio oltarić. Pred njim smo molili, a znali su i susjedi doći k nama i s nama moliti, posebno u svibnju. Taj molitveni duh tata i mama su prenijeli i na nas djecu.“ Brat je spominjao da se u selu znalo govoriti „pobožni kao Banja“.

Osim pobožnosti, roditelji su djecu učili radu i marljivosti. Rozalija svjedoči: „Otac je bio poljoprivrednik i remenar. Mama je bila domaćica. Bili su vrlo marljivi i prenijeli su tu marljivost i na nas djecu.“ Tako su molitva i rad već od najmlađih dana obilježili život male Terezije.

Osnovnu školu pohađala je u Velikom Grđevcu, a u slobodno vrijeme rado je pomagala roditeljima u domaćinskim poslovima. Dok bi čuvala perad i stado na obiteljskom pašnjaku, često je s krunicom u ruci tražila neko samotno mjesto za molitvu i čitanje. Unatoč težnji za samoćom, bila je vedra i živahna duha.

U mladenačkoj dobi otkrila je roditeljima svoju želju da se posveti Bogu u redovničkom životu. Od njezine sestre Rozalije saznajemo: „Rekla je da je Bog zove i da želi ići tim putem.“ Sjeća se također da je govorila: „Volim umrijeti nego ne ostvariti svoj poziv.“ Uz roditeljski blagoslov sa sedamnaest godina ostavila je svoju obitelj i otišla u samostan.

U lipnju 1929. primljena je u zajednicu sestara Kćeri Božje ljubavi u Koprivnici gdje je ostala kao kandidatica nekoliko mjeseci, nakon čega je poslana u Sarajevo u kuću redovničkog odgoja. U

kolovozu 1930. godine ušla je u novicijat i dobila ime sestra Marija Bernadeta. U njezinoj drugoj godini novicijata za učiteljicu novakinja imenovana je s. Berchmana Leidenix. Ona će novakinju s. Bernadetu uvoditi u ljepotu i veličinu predanja Bogu po svetim zavjetima tumačeći joj put evanđeoske jednostavnosti i *Pravila Družbe*.

Dana 15. kolovoza 1932. položila je svoje privremene, a 28. kolovoza 1938. godine doživotne zavjete. Dva mjeseca nakon prvih zavjeta otišla je na Pale i preuzela rad u kuhinji. To je bio njezin jedini redovnički premještaj.

Već kao kandidatica zapažena je kao poslušna, ozbiljna, pouzdana i vrlo marljiva. Njezina učiteljica u kandidaturi se prisjetila: „Nikad joj nisam jednu stvar dva puta ponovila. U poslušnosti je bila savjesna i spremna na žrtvu.“ Poslušnost kod nje nije bila stvar naravi, nego skupo plaćena ustrajnim radom na sebi. O tome je u izvješću prije njezina ulaska u novicijat zapisano: „Po naravi naginje na ponos, ali mirno prima opomene jer je naučila pobjeđivati samu sebe.“

U svjedočanstvima sestara istaknute su njezine ljudske i kršćanske kvalitete. U njoj su vidjele uzor požrtvovnosti i rada. U svom služenju u kuhinji bila je izrazito strpljiva, pripremala je hranu brižno i s ljubavlju. Sestre ističu da je bila zadovoljna sa svime, nikada se nije ni na što tužila. „Bila je zbilja dobra sestrica. Ne sjećam se da sam ju ikada vidjela nervoznu ili nestrpljivu. Bila je uvijek sabrana.“

Kako je bila niska rasta, imala je mnogo prigoda za svakodnevno vježbanje u strpljivosti, prihvaćanju sebe i dužnosti koja joj je bila povjerena. „Po dužnosti je bila kuharica pa se često služila klupicom da bi mogla nadgledati i promiješati jelo koje se kuhalo. Činila je to vrlo spretno pa ju je bilo simpatično gledati sa strane. Taj nedostatak u rastu ona je herojski prihvatile i, kako je izgledalo, veselo podnosila.“

Bila je neumorna i uslužna u kuhinjskim poslovima, što je u ono vrijeme – kada se ložilo na drva, a voda se nosila iz bunara – bilo povezano s mnogim teškoćama i žrtvama. „To je bilo dosta naporno, ali se na njoj nikada nije primijetilo da joj je to teško.“

Sestra Bernadeta je umrla mučeničkom smrću kada je imala 29 godina.

■ Sestra M. Krizina Bojanc

Jožefa s. Krizina Bojanc rođena je 14. svibnja 1885. u mjestu Zbure kod Šmarjetskih Toplica u Sloveniji. Krštena je istog dana u župnoj crkvi u Šmarjeti. Roditelji Mihael i Marija imali su pet kćeri i jednog sina koji je umro kad mu je bilo šest godina. Jožefa je bila drugo dijete u obitelji.

Obitelj je živjela zajedno sve do 1891. godine kada je otac otišao u Ameriku u potrazi za poslom, no nakon nekog vremena izgubio mu se svaki trag. Tako je majka ostala sama s još nejakom djecom te se počela baviti poljoprivredom kako bi ih prehranila. Bila je vrlo pobožna i crpila je snagu u svakodnevnoj svetoj misi i pričesti. Nastojala je odgojiti i svoju djecu u zdravom kršćanskom duhu. Nakon ranog gubitka sina, svoje je kćeri stavila pod posebnu zaštitu Djevice Marije, pred čijim se oltarom često molila.

Zbog obiteljske situacije Jožefa je ostala kod kuće do svoje trideset šeste godine da bude na pomoć majci i sestrama. U toj već odrasloj dobi upoznala je sestre Družbe Kćeri Božje ljubavi koje su u Sloveniji skupljale pomoć za njihove odgojno-obrazovne zavode u Bosni i Hercegovini. Osjetila je snažan nutarnji poziv i želju da se posveti Bogu u redovničkom životu. Donijela je odluku i otišla u samostan u Sarajevo. Samo koju godinu kasnije, njezinim stopama pošla je i mlađa sestra Angela (redovničkim imenom s. Alfonza).

U Družbu je primljena 28. prosinca 1921. godine. Ubrzo su zamijetili njezine posebne kvalitete čiji su temelji postavljeni još u obiteljskoj kući. Resile su je osobito poslušnost, brižno oko i srce za drugoga. Prožeta tom usmjerenošću na bližnjega, a zaboravom sebe, ušla je u novicijat 27. lipnja 1922. i dobila ime sestra Marija Krizina. Prve zavjete je položila 28. lipnja 1923., a doživotne tri godine kasnije, 5. kolovoza 1926.

Sestra Krizina u dva je navrata živjela na Palama te u ostalim zajednicama u Bosni, osobito u onima koje su poljoprivrednim radom materijalno opskrbljivale škole i internate Družbe. Brinula je za stočno blago, radila na zemljишnim posjedima, u pravonici rublja i domaćinskim poslovima. „Bila je vrlo tiha, sabrana i pobožna. Šutljiva je bila, i marljiva kao pčelica.“

Sestre spominju da je po naravi bila plaha, ali u radu vrlo savjesna, pouzdana i spremna na žrtvu. Imala je istančan dar zapažanja, znala priskočiti u pomoć, razumjeti, utješiti. Resile su je

jednostavnost, skromnost i nemetljivost. „Nikoga nije opterećivala svojim nedaćama ili nerazumijevanjem. Tiho je u sebi molila za blagoslov u radu, za svoje poglavare i sestre. Jednom riječju, bila je sva Božja i kao takvu, sazrelu, Bog je uzima k sebi.“

Bila je osoba molitve, strpljiva i predana volji Božjoj. Iz molitve je crpila ljubav i snagu za svoje svakodnevno darivanje bližnjemu.

Koliko joj je značila sveta misa, najbolje govori jedna zgoda u šumi na Palama kada je plakala za Isusom. S. Ligorija donosi ovu zgodu iz života: „Kad je bila već starija, radila je u šumi i jednom sam je vidjela da plače. Pitala sam ju je li joj teško raditi, a ona je odgovorila da joj nije teško raditi, nego da joj je teško što nema svaki dan svete mise i svete pričesti.“

K Isusu i njegovu Srcu dolazila je po Mariji. Nakon što je obiteljski odgoj postavio dobre i čvrste temelje, ona je dalje nadograđivala. Bila je prepoznatljiva među sestrama po izrazito njegovanu marijanskom duhu, po velikoj ljubavi i pobožnosti prema Djevici Mariji. Njoj je povjerila sav svoj život, a i drugima je preporučivala da joj se s pouzdanjem mole jer je ona „dobra majka i sigurna pomoćnica“.

Njezina duhovnost bila je vidljiva u plodovima iskrene i zauzete ljubavi prema sestrama s kojima je živjela. Sve su osjećale njezinu brižnost da se koja ne bi previše opteretila poslovima. Živjela je po evanđeoskom duhu, a ne po duhu tijela, što se očitovalo u njezinu izabiranju onoga što je teže, a ne što je lakše. S. Vinka, tada juniorka, sjeća se: „Kad smo radili teške poslove na ekonomiji s. Krizina je uvijek odabirala teži dio, a meni ostavljala lakši posao.“

U travnju 1939. godine, na vlastitu molbu, premještena je ponovno na Pale. Ne zna se motiv te njezine želje. Poznato je samo da je na Palama već živjela (1925.-1927.), a onda je bila premještena jer joj posao sa stočnim blagom nije išao od ruke. Je li i tu bio prisutan motiv „izabirati sebi teži dio“, ne znamo; to ostaje poznato samo Bogu. Malo svjetlosti na tu njezinu odluku baca svjedočanstvo s. Vinke koja ju je često čula govoriti da bi voljela umrijeti kao mučenica. Možda joj je upravo ova skrivena želja bila trajni poticaj da ne štedi vlastiti život, već da se nesebično troši i daruje, izabirući uvijek ono što je teže i gdje se plaća viša cijena.

Sestra Krizina je umrla mučeničkom smrću u 56. godini života.

■ Sestra M. Antonija Fabjan

Jožefa s. Antonija Fabjan rođena je 23. siječnja 1907. u slovenskom selu Malom Lipju (nedaleko Novog Mesta). Bila je treće od pетero djece Janeza i Jožefe koja je prihvatile i troje starije Janezove djece nakon smrti njegove prve supruge. Otac Janez se 1911. godine naglo razbolio i umro pa je majka ostala sama s osmoro djece. Imali su veliki posjed i borila se da prehrani djecu i dobro odgoji djecu. Njezina sestra Amalija, dvije godine mlađa od Jožefe, pripovijeda: „Nije se brinula samo da nas prehrani, nego i da nas duhovno odgoji. U kući se svaki dan molilo i nedjeljom išlo na svetu misu.“

U Jožefu, najstariju kćer, majka je polagala posebnu nadu. Iako je bila vrlo nadarena i sposobna, obiteljske prilike dopustile su joj da završi samo četiri razreda

osnovne škole. Tada se majka teško razboljela te ju je ona njegovala. Godine 1918. obitelj je pogodila još jedna bol i gubitak – majčina smrt. Tako su djeca, još maloljetna, ostala bez oba roditelja pa je brigu o njima preuzela rodbina. Jožefi je tada bilo jedanaest godina. O njezinu dalnjem odgoju brinula se pobožna žena, majčina sestra Marija. Nastavila ju je odgajati u kršćanskom duhu i utvrđivati u pravim vrijednostima koje su joj kasnije bile dobar smjerokaz u životu.

Jednoga dana Jožefa je povjerila teti svoju namjeru da se želi posvetiti Bogu u Družbi Kćeri Božje ljubavi. U travnju 1929. godine otišla je iz Slovenije u Bosnu te u Sarajevu započela svoj redovnički život. Već kao pripravnica odlikovala se poslušnošću i savjesnošću u radu. U ožujku 1930. godine ušla je u novicijat i dobila ime sestra Marija Antonija. Učiteljica u drugoj godini novicijata i tijekom priprave za zavjete bila joj je s. Berchmana, mudra i iskusna redovnica s kojom će kasnije *primiti palmu mučeništva*. Među istaknutim odlikama njezine osobnosti u izvješću prije polaganja zavjeta zapisano je: „Oduševljena za redovnički život te dosljedna u izvršavanju onoga na što se obvezala.“ Privremene zavjete položila je 19. ožujka 1932., a doživotne pet godina kasnije, 28. kolovoza 1937.

Sestra Antonija posvetila se radu u vrtu, u praonici rublja i na zemljишnim posjedima u zajednicama koje su uzdržavale odgojno-obrazovne ustanove Družbe. Uskoro su se pojavili prvi zdravstveni problemi te se privremeno oporavljala na Palama i potom ponovno vratila svojim

dužnostima. Dvije godine kasnije, 1936., podvrgнута је operativnom zahvatu па је nakon oporavka premjeштена на Pale gdјe je ostala do kraja života.

O njezinim ljudskim i kršćanskim kvalitetama sačuvana su svjedočanstva sestara koje su je poznavale. S. Vinka, koja je imala prilike s njom živjeti i upoznati ju izbliza, izjavila je: „Nisam joj se odmah puno približavala jer mi se nekako učinila preozbiljnom. Ali radeći i živeći zajedno, približila sam se sestri i uvjerila se da je to jako dobra redovnica. Iako je naš posao bio jako težak na ljetnoj žegi, mi smo radile sve iz ljubavi prema Bogu.“ Upoznala ju je kao pobožnu, savjesnu i vrlo marljivu, što je i nju poticalo na dosljedniji redovnički život. Bila joj je osobit uzor i u sljedećem: „Nikada ju nisam čula govoriti protiv poglavara ili protiv koje sestre.“

Sestraru Antoniju su svi poznavali kao šutljivu, staloženu i razboritu osobu. Govorila je samo kada je to bilo potrebno i korisno za bližnjega ili o stvarima duhovnog života. „Razboritost je bila značajka njezina smirena karaktera. Bila je puna Duha Božjega.“

S. Ligorija sjeća se njezina životnog načela, preuzetoga od tete koja ju je odgajala: „Kad je s. Antonija bila sa mnom na Betaniji, pričala mi je kako joj je teta uvijek govorila: ‘Tko tebi učini zlo, ti njemu učini dobro’, kao ono iz Evandđelja. Toga se ona uvijek držala.“

U knjizi *Nekrologa* sestara o njoj je zabilježeno da ju je iznad svega resila poslušnost i poniznost, što se očitovalo u njezinu odnosu prema Bogu i ljudima. Bavljenje vrtlarstvom, rad u praonici i obavljanje kućanskih poslova dovelo ju je do toga da otkrije vrijednost i ljepotu malih stvari. Zbog toga nije težila za onim što je visoko. Ljubila je Boga iznad svega, prinoseći mu u ljubavi sve što je radila tijekom dana. Njezin rad bio je prožet molitvom.

Ljubav prema Bogu odrazila se u ljubavi prema bližnjemu, o čemu također u *Nekrologu* sestara piše: „Nikada ju nismo trebale moliti za uslugu jer je sestra sama vidjela naše potrebe i bila spremna da nam pomogne.“

Sestra Antonija je podnijela mučeništvo četiri godine nakon doživotnih zavjeta kada je imala 34 godine.

■ Sestra M. Berchmana Leidenix

Karoline Anna s. Berchmana Leidenix rođena je 28. studenoga 1865. u Enzersdorfu na rijeci Fischi, nedaleko Beča u Austriji, od oca Michaela i majke Josefe. Krštena je nakon dva dana u župnoj crkvi sv. Tome Apostola. U obitelji Leidenix rodila se još jedna djevojčica, Mathilda (kasnije s. Bernarda), treća je rođena mrtva.

Obitelj je rano ostala bez oca pa se majka Josefa sa svoje dvije kćeri našla u teškom socijalnom položaju. Utjemeljiteljica novoosnovane Družbe Kćeri Božje ljubavi u Beču (1868.) Majka Franziska Lechner primila je 1878. godine obje djevojčice u internat. Karolini je tada bilo dvanaest godina. Tijekom školovanja u njoj se probudila klica duhovnog zvanja pa je odlučila postati članicom te redovničke družbe.

Stupila je u novicijat 1882. godine i dobila ime sestra Marija Berchmana Johanna. Prve zavjete položila je 20. kolovoza 1883., a doživotne 17. kolovoza 1892. Odmah nakon prvih zavjeta poslana je u Bosnu, tada misijsku zemlju, gdje je ostala do kraja života. Djelovala je u školama Družbe kao vrlo sposobna i zauzeta učiteljica, a kasnije je održavala privatne satove nadarenoj katoličkoj, pravoslavnoj, muslimanskoj i židovskoj djeci. Uz ostale poslove, poučavala je djecu i vjeronauk.

Za vrijeme Prvog svjetskog rata u njemačkoj vojnoj bolnici u Višegradu njegovala je teške bolesnike i ranjenike. Uprava bolnice sestri je osobno zahvalila te, između ostalog, u pismu iz 1915. godine istaknula: „(...) Tko je video našu bolnicu, otišao je pun zahvalnosti i pohvale. Na tome imate velik udio Vi, poštovana sestro Berchmana. Budući da je vojna komanda opozvala sestre, zahvaljujem Vam u ime bolnice i bolesnika za dosadašnju odanu kršćansku i samaritansku djelatnost.“

Godine 1931., u svojim šezdesetim godinama, imenovana je učiteljicom novakinja u Sarajevu. U svom odgojiteljskom radu nastojala je uliti u srce mladih sestara ljubav prema Bogu, Crkvi i bližnjemu. „To je bila jedna jako sveta i pobožna duša, puna Boga. Bila nam je svima prava majka. Borila se za nas kao lavica.“

Sestra Berchmana bila je žena duboke vjere. Često se zadržavala u kapelici, sva uronjena u molitvu. Imala je živu vjeru i veliku ljubav prema svome Zaručniku Isusu.

Sve sestre ističu da je bila mudra i vrlo inteligentna, ali skromna i ponizna. Imala je mnogo prigoda za vježbanje i rast u ovim odlikama, osobito s obzirom na hrvatski jezik koji nije bio njezin materinji jezik: „Kako nije znala dobro hrvatski, dogodilo bi se više puta da bi nešto krivo kazala, a mi smo se – kao mlađarija – znale i glasno nasmijati. No, kad je doznala zašto se smijemo, nije se vrijeđala, nego je to mirno i ponizno primila.“ Znala se savršeno svladati u svemu bez izražavanja svojih posebnih želja i potreba. Iako je bolevala od astme, sve je podnosila strpljivo i predana u volju Božju.

Posebno se odlikovala po svojoj odlučnosti, točnosti, pravednosti i samodisciplini, što je zahtijevala i od mladih sestara. „Bila je dobra, ali bila je i stroga, vrlo točna i tražila je da i mi budemo takve.“ U *Nekrolozima* sestara Kćeri Božje ljubavi o njoj je zapisano: „Po naravi je bila vrlo stroga, ali je imala veliku želju da mladim sestrama novakinjama ulije pravi duh da budu dobre redovnice.“

O s. Berchmani može se reći da je bila prava ekumenska i misionarska duša. Za vrijeme svog boravka u Breškama nedaleko Tuzle poučavala je muslimansku djecu čitati i pisati pa je prozvana 'turskom sestrom'. Kao takva poznata je i na Palama, kamo je došla – po drugi put – u rujnu 1939., u dobi od sedamdeset i četiri godine. Iste godine *Katolički tjednik* o njoj je izvjestio: „I s. Berchmana nalazi se na Palama. To je prva od sestara, koje su došle u Bosnu. Učinila je mnogo dobra u školi, u novicijatu i izvan kuće. Mi je od dragosti zovemo 'turska sestra'.“ Činila je dobro djeci i mještanima Pala pravoslavne vjeroispovijesti pa je prozvana i 'srpskom majkom'.

Dva mjeseca prije svoje smrti u razgovoru sa slovenskim svećenikom Meškom ovako je izjavila: „Za dvoje sam Bogu beskrajno zahvalna: da sam rođena i odgojena u katoličkoj vjeri i da sam postala redovnica.“ Tada još nije slutila da će upravo zbog tih dviju vrjednota – vjere i redovničkog poziva – podnijeti mučeničku smrt.

Ubijena je 23. prosinca 1941. u šumi kod Sjetline kada je imala 76 godina.

Marijin dom na Palama

Početkom Drugog svjetskog rata 1941. godine s. Jula, s. Berchmana, s. Krizina, s. Antonija i s. Bernadeta živjele su na Palama kod Sarajeva u samostanu nazvanom „Marijin dom“. Taj samostan je osnovan 1911. godine za odmor i oporavak bolesnih sestara iz Zavoda sv. Josipa iz Sarajeva te ostalih gostiju. Dvije godine kasnije uz samostan je sagrađena i otvorena osnovna škola koja je djelovala sve do 1919. godine kada je na tom mjestu otvorena Srpska narodna škola. Nakon

zatvaranja škole sestre su se posvetile svom prvotnom apostolatu: primale su sve kojima je bio potreban odmor, oporavak ili bilo kakva pomoć – siromahe, prognanike i izbjeglice. Ponekad je ljeti bilo ugošćeno i nahranjeno i više od šezdeset osoba dnevno. Od 1927. godine sestre su u Srpskoj narodnoj školi na

"Marijin dom" na Palama kojeg su, nakon odvođenja sestara, u prosincu 1941. zapalili četnici

Palama poučavale katoličku djecu vjeronauk. Kateheze je držala s. Berchmana.

Poglavarica samostana od 1932. bila je s. Jula Ivanišević. Pod njezinim vodstvom nastavilo se s ekumenskim, pastoralnim i karitativnim djelovanjem sve do 11. prosinca 1941. kada je svih pet sestara nasilno odvedeno i ubijeno.

Sestra Ljiljana, nećakinja s. Jule, često je kao djevojčica boravila na Palama. Sjeća se požrtvovnosti s. Krizine i s. Antonije u vrtu, štali i praonici, neumornosti s. Bernadete u kuhinji, strpljivosti s. Berchmane u njezinim staračkim godinama te svestranosti s. Jule koja je vodila sve aktivnosti kuće i obavljala svaki posao kad god je ustrebalo.

U listopadu 1941. sestre su primile u svoju kuću slovenskog svećenika Franca Ksavera Meška kojega su gestapovci, zajedno s ostalih tristotinjak svećenika, protjerali iz Slovenije. Od tada se svaki dan u samostanskoj kapelici slavila sveta misa, što je bilo izvor utjehe sestrama sve do dana kad su odvedene u zarobljeništvo.

Franjo Milišić, samostanski pomoćnik, prijavio je da su sestre uzgajale stoku i perad te obavljale sve ostale domaćinske poslove. S poštovanjem su se odnosile prema njemu i radniku pravoslavcu koji je dolazio povremeno izorati polje. Sa zahvalnošću se sjećao njihove dobrote koju je nebrojeno puta iskusio: „Bile su mi jako dobre, ma ni majka mi ne bi bila tako dobra.“

S. Antonina svjedoči o izuzetnoj brižljivosti s. Jule koja ju je njegovala kad je oboljela na pluća te se oporavljala na Palama. O svima zajedno kaže da su bile „zlatne i pune ljubavi“.

Nesebično djelovanje sestara i besplatno pomaganje ljudima u raznim potrebama bilo je poznato svim stanovnicima toga kraja, tako da je samostan prozvan 'gostinjcem siromaha'. „Puno su davale sirotinji, a i posuđivali im od petroleja pa do soli. Nisu pravile razliku u pomaganju. Davale su pravoslavcima kao i našima. Nikada ni od koga nisam ništa loše čuo.“

Sarajevski *Katolički tjednik* povremeno je objavljivao kratke članke o sestrama s Pala, poznatim dobročiniteljicama. Godine 1942. tako piše: „Svojim susjedima, koji su bili isključivo pravoslavci, bile su sestre samo prijatelji i dobročinitelji. Sve sestre bez razlike bile su ne samo uzor-redovnice, nego i marne pčelice svoje male ekonomije; bile su dobre, čedne, jednostavne i ljubazne.“

Sva svjedočanstva ističu da su sestre pomagale svim ljudima, ne gledajući na vjersku pripadnost ili nacionalnost. Za vrijeme Drugog svjetskog rata takve prigode su se povećale s pojmom brojnih izbjeglica i prognanika, osobito u tom dijelu Bosne.

Među sestrama i u kući se osjećao zaista poseban duh ljubavi i zajedništva. Sestre su se osobito odlikovale po svojoj **Sestre Kćeri Božje Ljubavi na Palama**

ljubavi prema bližnjemu, o čemu svjedoče mještani Pala i okolnih sela gdje su živjeli većinom pravoslavci i muslimani. Kad se razbolio susjed pravoslavac, „s. Jula mu je nosila čajeve i liječila ga“, priповijeda s. Ljiljana. Zatim nastavlja: „Kad su s Romanije i okolice pravoslavci seljaci prolazili u Sarajevo na sajam, svraćali su nakratko u samostan da se osvježe i nahrane.“ Sestre su tako uživale kod domaćih pravoslavaca, uistinu dobar glas. Poštivali su ih kao požrtvovne.

Kada je u ožujku 1942. godine, nakon različitih glasova i nagađanja, stigla potvrđena vijest o smrti sestara, provincijalna glavarica s. Lujza Reif o tome je pismeno obavijestila sve sestre u Provinciji. Ubrojila ih je među najbolje sestre koje su među njima živjele. U okružnici piše: „Da vam opisujem našu tugu i bol za njima, nije potrebno. Jedina nam je utjeha da su to, kako ih poznate, bile naše najbolje sestre, prave redovnice, marljive i radine. Malo ima sestara da nisu okusile dobrotu, ljubaznost i sestrinsku ljubav naše drage sestre Jule, a i drugih. Tko će ih nadoknaditi, ne znam.“

Postojanost unatoč opasnostima

Na Palama je od rujna 1941. godine iz dana u dan bivalo sve opasnije. Sestre su, unatoč opasnostima, odlučile ostati s ljudima da im budu ohrabrenje i podrška. Osim toga, znale su da svima čine samo dobro i zato se nisu bojale za svoj život. Svojom prisutnošću i djelima svjedočile su ljubav koju Bog ima prema svakom čovjeku, tko god on bio. Kada je u rujnu pucnjava na Palama

postajala sve žešća i bliža, u *Kronici* sarajevske zajednice o sestrama je zabilježeno da one, unatoč svemu, i dalje „mirno rade“.

Dana 16. listopada, dva mjeseca prije smrti, s. Jula pisala je svojoj sestri Juli Horvatović i rođacima o strahotama rata, o često prekinutoj željezničkoj pruzi, njihovoј jedinoј vezi sa Sarajevom: „Zlo je veliko nastalo i nevolja na sve strane. Oko nas se ruši i pali, krade i otima i ljudi postaju divlji, gori nego zvijeri. (...) Čekamo što nam dragi Bog odredi. Opasnost je velika, ali ne možemo sad nikuda. Nek' nam dragi Bog dadne sretnu lijepu smrt i drugo nam ništa ne treba.“ Potpuno svjesna životne opasnosti, kaže da bi bilo „čudo Božje da izađemo živi iz ovoga zla“. Preporučila je sebe i sestre u molitvu: „Moli za mene da ustrajem i da sve sretno prebrodim jer svi smo slabi i bojimo se muka i nevolja.“

Sestre su brinule da djeca steknu svoje prvo obrazovanje u njihovoј školi

U tim teškim vremenima sestre su se pouzdavale u Božju providnost i u dobrotu susjeda pravoslavaca kojima su činile dobro: „U Božjim smo rukama i on zna najbolje što je za nas dobro. Ako je za spas duše bolje da živimo, Bog će nas izbaviti iz ruku neprijatelja, ako nije, uzet će nas prije k sebi.“

Zbog tog uvjerenja i povjerenja sestre su odlučile ostati na Palama, u molitvi za mir i za Crkvu, potičući i druge na to: „Molite se puno dragom Bogu da dade svijetu mir.“ S. Jula je smatrala da je začetnik svih zala koja su ih snašla zli duh. Stoga je u pismu pozvala sve da puno mole „za Crkvu katoličku jer sve to zli duh radi i čini zlo na svijetu te ljude zavodi da ovako jedan drugog mrzi i kolje“. Dade se dakle zaključiti kako je glavni motiv ostajanja sestara na Palama upravo molitva i žrtva za mir, osobito u „krvavoj Bosni“, kako piše s. Jula u svojoj božićnoj čestitci koju je napisala 11. prosinca – na dan kad su bile odvedene. Posljednji put preporučila je sebe i sestre u molitvu da bi mogle – i u okolnostima zla – ostati postojane i vjerne do kraja: „O, ta krvava Bosna, do vijeka nema u njoj mira. Pomozite nam moliti i žrtvovati da se ovo zlo već jednom smiri ili da se mi preselimo u bolji život te ne gledamo toliko zlo oko nas. Ostajte s Bogom i molite za nas jer dani su zli.“

Odvođenje sestara

Napad na samostan dogodio se 11. prosinca 1941. godine u kasno poslijepodne kada se zbog zimskog vremena već počelo mračiti. S. Jula se još nije vratila iz centra Pala, kamo je otisla nabaviti brašno. Ostale četiri sestre bile su u kući zajedno sa svećenikom Meškom, smještenim u potkroviju.

Umjetnički prikaz sestara na "križnom putu"

Kad se začula pucnjava, vika i grubo lupanje na vratima samostana, tri sestre – s. Krizina, s. Antonija i s. Bernadeta – potrčale su u prostoriju svećenika Meška, kleknule i zamolile za odrješenje od grijeha. Sestra Berchmana je, zbog svoje starosti i bolesti, ostala u donjoj prostoriji. U tom trenutku grupa četnika je nasilno upala u kuću i istjerala sve van na snijeg. Tada se na dvorištu pojavila s. Jula i – na veliko čuđenje četnika – pridružila se svojim sestrama. Prema iskazima svjedoka, bio je to herojski čin s. Jule koji je očitovao veličinu njezine ljubavi prema sestrama kao i njezinu spremnost na mučeništvo. Prema pripovijedanju Franje Milišića, pomoćnika s. Jule, u *Kronici* je o tome zapisano: „Vraćajući se kući čuli su kako puškaranje na cesti, podalje od naše kuće. (...) Kad su stigli do našeg dvorišta, najednom začuju jaku galamu sa strane dječjeg doma i škole. Čuli su se i povici: 'Hvatajte ih žive, što će nam mrtve!' Znajući doduše da polazi u životnu opasnost, dobra sestra predstojnica je uz riječi: 'Ja idem k sestrama!' pošla prema kući, dok je njezin pratilac potrčao u selo, praćen kišom metaka.“

S. Silva, u svojim sjećanjima i prema kasnijim saznanjima, zapisala je sljedeće: „Sestra Jula je shvatila što se zbiva. Što god je imala u rukama, baci sluzi u naručaj, riječima: 'Franjo, bježi kud hoćeš, tebe bi ubili, ali ja moram k svojim sestrama!' I odvažno pođe u kuću.“ Nekoliko trenutaka kasnije svih pet sestara, zajedno sa svećenikom Meškom, odvedeno je u pravcu Sjetline, zatim Goražda, a samostan je opljačkan i zapaljen.

Skupini zarobljenika pridruženo je iste večeri nekoliko djevojaka iz susjednog Dječjeg doma koje su kasnije oslobođene. Na svom četverodnevnom putu kroz romanijska brda i šume sestre su, bez prikladne odjeće i obuće, trpjeli oštru hladnoću, gazile kroz dubok snijeg, preskakale zaleđene potoke, posrtale i padale. Jedna od zarobljenica opisala je to ovako: „Noć, crne figure penju se uz Rakovac (podnožje Romanije), pod nogama škripi, u nosu se smrzava, iz usta se puši, bijaše strašna zima. Sestra Berchmana posrće, gazim uskom prtinom odmah iza njih, drugi iza mene.“ Negdje na pola puta iznemogli su. Berchmanu odvojili su od ostalih i ostavili u nekoj drvenjari.

Sestre su dio noći provodile u napuštenim barakama ili u kućama pravoslavaca koji su ih ponudili s malo mlijeka ili meda. Bile su umorne, prozeble i iscrpljene.

Osim ovih vanjskih okolnosti puta i trpljenja, iz iskaza svjedoka doznajemo i dragocjene pojedinosti o njihovu nutarnjem stavu koji se očitavao u ponašanju. Prije svega, ističe se da su čitavo vrijeme šutjele i molile. Nisu mrmljale, očajavale ni tražile pomilovanje – iako su, kako je bilo poznato, činile svima samo dobro.

U jednoj pravoslavnoj kući, gdje su zarobljenici nakratko zastali, sestre su kleknule na pod i tihomolile. Domaćini su se odlučno zauzeli za njih ističući dobro koje su činile; gospodar je ponavljaо: „Dobri Bože, ti nas spasi!“

Vojnik Juraj Rupčić, suzarobljenik, prisjeća se da su sestre prekidale svoju šutnju i molitvu jedino brigom i pitanjem što li je sa s. Berchmanom. Na trenutke su izgledale prestrašene, ali ni tada nisu izgubile osjećaj za druge kraj sebe. Druga zarobljena djevojka je kazala: „Mi djevojke smo plakale. Sestre su nas tješile i govorile da molimo i da nam se neće ništa dogoditi.“ Kad je svećenik Meško drhtao od hladnoće, s. Krizina ga je zaognula svojim lanenim ogrtačem. Tu kršćansku gestu ljubavi spominje on u svojoj knjizi nakon oslobođenja i povratka u Sloveniju: „...bila je tako dobra i dala mi svoj veliki rubac, da se nisam smrznuo.“

Sestrama u Sarajevo javljeno je 12. prosinca prijepodne da su sestre odvedene, da „kuća na Palama još gori, a o sestrama se ne zna ništa“. Dana 15. prosinca provincialna glavarica s. Lujza Reif u svojoj božićnoj okružnici pozvala je sve na žarku molitvu za odvedene sestre o čijoj sudbini

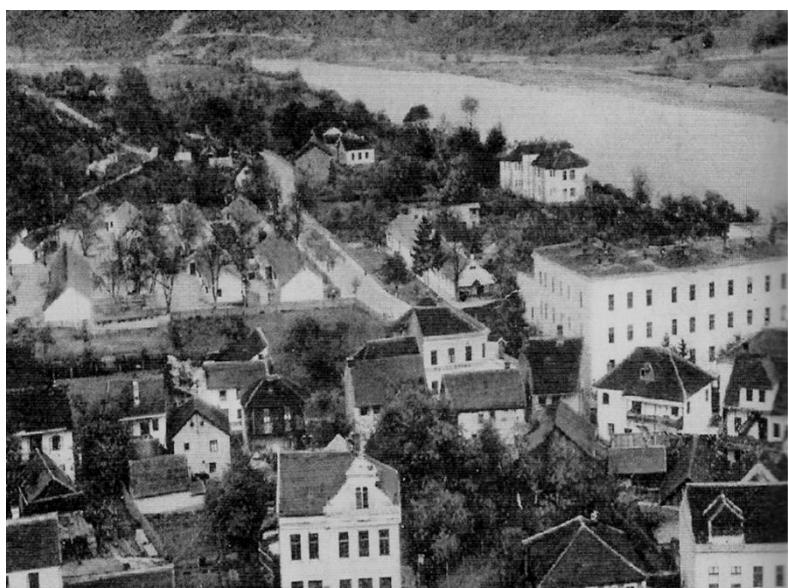

S. Berchmana (lijevo) koja je zbog starosti i bolesti odvojena od ostalih sestara na križnom putu

sa sigurnošću u to vrijeme još ništa nisu znale. Neka mole, piše u pismu, „da ih dragi Bog sačuva od ljudskog bjesnila, da im udijeli snagu da se mogu oduprijeti svakoj pogibelji duše i tijela, da ustraju u dobru. (...) Uzdajmo se da će nam dragi Bog pomoći i naše nam sestre od svakog zla sačuvati“. Zatim je s čvrstim pouzdanjem nastavila: „Kušnja je velika, ali je i pomoć Božja još veća. Za sve neka bude hvaljen i slavljen Bog.“

Samostan na Palama do temelja je izgorio. Sestre iz Sarajeva pronašle su na zgarištu, na mjestu gdje je nekada bila kapelica i oltar Majke Divne, rastaljen ciborij. Na njemu je još bio poklopac. S. Silva je posvjedočila: „Sa strahopoštovanjem smo ga poljubile i otvorile. Više nismo mogle suzdržati suze. Na unutrašnjoj stijenci ciborija jasno se vidi pet otisaka izgorjelih hostija. Pet otisaka! Spomen na pet žrtava!“

Vjernost do mučeništva

Goražde gdje su sestre dovedene 15. prosinca 1941.

Dok su djevojke i s. Berchmana zadržane u Sjetlini, ostalim sestrama je, nakon dugog i mučnog ispitivanja, dosudeno da nastave put prema Goraždu. Rečeno im je da će dvoriti četničke ranjenike. U Goražde su stigle predvečer 15. prosinca i smještene su na drugi kat vojarne kralja Petra Karađorđevića uz rijeku Drinu. Oko ponoći četnici su nasrnuli na njih s nečistim namjerama.

Sestre su ih odlučno odbile. Nisu uzmicale ni pred prijetnjom smrti, nego su – prema iskazu svećenika Ante Bakovića – izjavile: „Radije smrt nego to što vi tražite!“

Nasrtaji na sestre, pojedinačna nagovaranja, batine, prijetnje i vrijeđanja svega što je sestrama sveto trajali su gotovo jedan sat. Kada su im nakon toga počeli nasilno trgati odjeću, sestre su tražile izlaz – kroz prozor. S. Jula je otvorila prozor na drugom katu i pozvala ostale da ju slijede. Zazvale su Isusa u pomoć: „Isuse, spasi nas!“ Nakon pada, polomljene i izranjene pokušale su ustati i bježati, no usmrćene su noževima njihovih napadača te odgurnute na obalu Drine.

Povici sestara jasno su dopirali do kuće Stojana i Jelene Baković, udaljene od vojarne oko 150 metara. Marija, tada dvanaestogodišnja djevojčica, svjedoči: „...čuli smo u našoj kući kako iz pravca

četničke kasarne dolaze ženski krikovi: 'Isuse, spasi nas!' Druge su vikale: 'Isuse, Isuse!', te sam krikove osobno čula i dobro zapamtila." Njezina mlađa sestra Veronika, pripovijeda: „Kad su se začuli ženski krikovi, mama i gospođa Angelina Genda izašle su na terasu. Kako jauci nisu prestajali, izašli smo i mi djeca. Držala sam se za ruku mame i gospođe Gende i čula krikove: 'Isuse, pomozi! Isuse, smiluj se!' Iako mama nije još znala da su to časne sestre, ponavljala je pred nama glasno: 'Isuse, pomozi im!'“

I njihov brat, sada svećenik, Anto Baković, koji je tada imao deset godina, živo se sjeća što se dogodilo te noći 15. prosinca. U svojoj izjavi kaže: „Mi djeca smo te večeri rano legli, ali nas je u noći mama probudila i otvorila gornji prozor prema kasarni. Čuli smo ženske vriske i jauke kao pred kućom, a onda smo jasno čuli riječi: 'Isuse, Marijo, Josipe!' Te su se riječi više puta ponovile. Iz ovih smo riječi razaznali da se nasilje vrši nad katoličkim ženama, a ne na muslimankama. Ta vriska je trajala oko jedan sat.“

Od sestara se tražilo, pripovijeda Veronika, „da se svuku, da izadu iz svoga dosadašnjega načina života, da prestanu služiti Vatikanu“. Zatim zaključuje: „Svi smo znali, na temelju drugih pokolja katolika u tom kraju, da je nasrtaj na časne sestre poduzet iz mržnje prema katoličkoj vjeri.“

Vojnik Juraj Rupčić, koji je te noći bio smješten s ostalim zarobljenicima u prizemlju iste zgrade, čuo je viku i zapomaganje i video posljednje sestre kako padaju s prozora. Izjavljuje: „Ne može se pripovijedati i reći što je bilo, nego jednostavno se naslućuje da su četnici nedostojno i nasilno pristupili sestrama te su one, da se oslobole njihova nasilja, skočile kroz prozor...“

Prozor s kojeg su sestre skočile (nekada vojarna, danas zgrada osnovne škole)

U jarku pred vojarnom, piše u *Kronici* sestara, ležao je jedan ranjeni vojnik. Osim što je bio kakan sestre skaču kroz prozor, svaka je – prije nego što će biti na smrt izbodena – učinila na sebi znak križa.

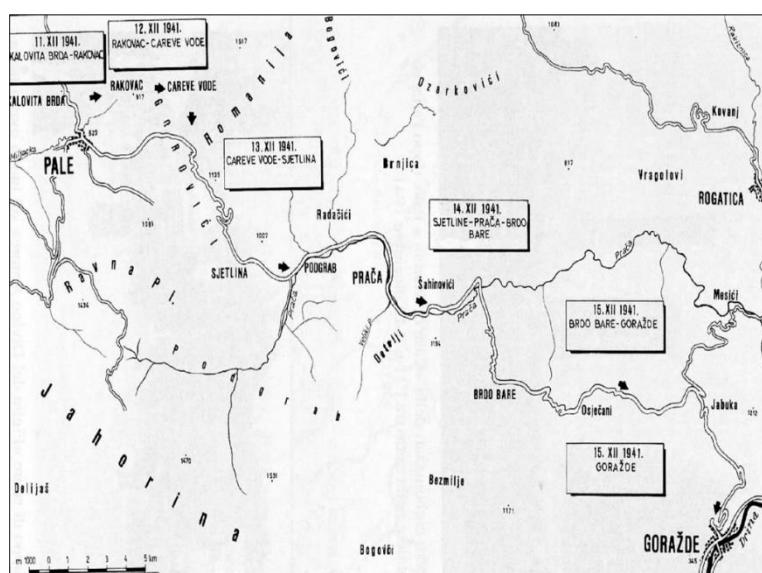

Svijeće koje gore na mjestu gdje su ležala tijela ubijenih sestara

Tijela ubijenih sestara ležala su na obali Drine, kod zida uz vojnu kasarnu. Jelena Baković poduzela je sve da se sestre pokopaju na katoličkom groblju, pri čemu se izložila i smrtnoj opasnosti. Sve je bilo uzalud. Tijela sestara ostala su na obali rijeke do kasnog popodneva 16. prosinca nakon čega su, po naredbi, odgurnuta motkom u Drinu. Tako je Drina postala njihov grob.

Najstarija 76-godišnja s. Berchmana odvojena je na pola puta od ostalih sestara i zadržana u jednoj kući. Više se nije susrela s ostalim sestrama. Zbog svoje starosti, bolesti i vrlo slabog vida često je putem posrtala i padala te je od tih napora, rana i udaraca potpuno oslabila i klonula. Dijelom puta stavili su je na saonice, ali je i s njih padala.

Smrt s. Berchmane

Kao zarobljenica smještena je kod jedne obitelji u Sjetlini. Tu je živio udovac Ilija Gelo sa svoje dvije odrasle kćeri. Jedna od njih svjedoči: "Spavala je u istoj sobi u kojoj smo spavale moja sestra Angelina i ja, jer smo imali samo sobu i kuhinju. Sestra Berchmana je dosta šutjela i molila, a kad smo razgovarali, nekad se i nasmijala. Kad smo trebali na spavanje, zamolila nas je da izađemo da se ona raspremi. Kada bismo joj donijeli hranu, ona je govorila: 'Žao mi je što vama uskraćujem.' (...) Ostala je desetak dana kod nas."

Nakon određenog vremena došla su dvojica četnika po s. Berchmanu i odvezli je na saonicama. Kći Ilije Gelo sjeća se tog dana i sestrine krunice: „Tata im je govorio da je ostave, da ona ne može hodati, stara je. Oni su je izveli, stavili na saonice (...). Nakon sat vremena su se vratili. Jedan od

njih imao je krunicu s. Berchmane oko vrata. Ja sam osjetila veliku želju da imam tu krunicu. Molila sam ga da mi je dadne. On je rekao da mu je to sestra poklonila i da treba njemu.“

Sestra Berchmana ubijena je 23. prosinca kod Sjetline. U Sjetlini se govorilo da je ubijena pod pračanskim mostom (Prača je desna pritoka Drine). Zarobljenica Vesna Petrić spominje da je jednog dana dobila crnu haljinu ubijene sestre od koje je morala sašiti četničku zastavu.

Mozaik bl. Jule Ivanišević i susestara u kapeli Biskupskog doma u Bjelovaru

Do sestara u Sarajevu dolazile su različite vijesti o sudbini najstarije sestre s Pala. Neki su govorili da je tijelo starice nađeno zakopano u šumi u Sjetlini. Zato su dvije sestre iz Sarajeva pošle u rano proljeće u potragu za sestrinim grobom. „Sestre su nesmetano došle do Sjetline. Idu od kuće do kuće, raspituju se i traže. Mještani im pokazuju pojedine osamljene grobove izvan Sjetline, za sestrin grob ne zna nitko. Sestra Rolanda skupa s ljudima otvara redom plitko zakopane grobove

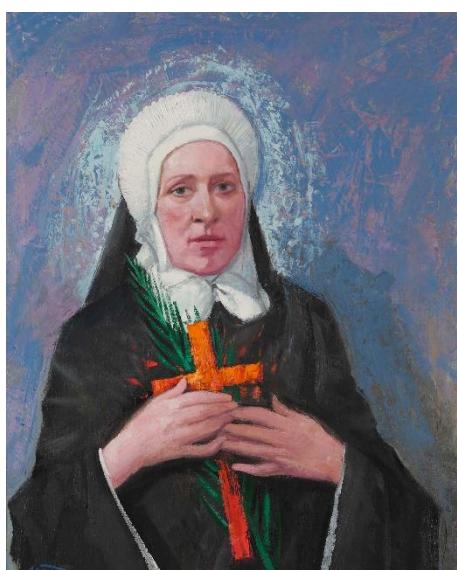
(...). Svuda samo trula muška ili vojnička odijela! Ostatcima s. Berchmane nema traga.“

Unatoč svim naporima, grob nije pronađen. „Zauvijek smo izgubile svaku nadu da ikad u trag udemo dragocjenim ostatcima naših dragih paljanskih mučenica.“

Poruka koja svijetli

Vijest o smrti s. Jule odjeknula je u Godinjaku, rodnom mjestu s. Jule. Njezina pranećakinja Kata pripovijeda: „Vijest o smrti s. Jule zatekla nas je na povratku s nedjeljne mise uoči Božića. Teško nam je bilo čuti da je umrla takvom smrću. U tom trenutku žalosti, Jula, rođena sestra s. Jule, zapjevala je pjesmu *Tebe Boga hvalimo* kako bismo zahvalile Bogu za žrtvu njezina života.“ Sjeća se također da je njezin otac govorio: „Vidjet ćeš, Kaja, da će one biti proglašene svetima!“

Od trenutka kad su prilike dopustile, u Pale i u Goražde na rijeku Drinu dolazile su skupine sestara Kćeri Božje

Bl. Jula Ivanišević (Tihomir Lončar)

ljubavi zajedno s vjernicima iz različitih krajeva. Život sestara i njihova mučenička smrt nadahnjivali su od 1941. godine do danas mnoge koji su u njima prepoznali uzore vrijedne spomena i dostojarne naslijedovanja.

One su dar Crkvi – kao uzori koji potiču i privlače. One su neprestani izazov osobama posvećenog života (redovnicima), kao i poticaj našim obiteljima na ustrajnu vjernost svom životnom opredjeljenju i otvorenost životu kroz sebedarje drugima u svim okolnostima pa i uz cijenu trpljenja.

One su izazov i mladima. Ohrabruju ih da svoj život grade na vrijednostima koje nikada ne stare i ne blijede, koje – jer su vječne – mogu dati istinski smisao njihovu postojanju i unijeti radost i sigurnost u njihovu svakodnevnicu.

Svet život i mučenička smrt s. Jule, s. Berchmane, s. Krizine, s. Antonije i s. Bernadete poručuju svima da postoje vrijednosti za koje se isplati sve žrtvovati da bi se sačuvala ljubav i imao život u izobilju (usp. Iv 10,10).

Kako dolazi do proglašenja nekoga blaženim ili svetim?

Slika blaženica s beatifikacije 24. rujna 2011. (danas se nalazi u samostanskoj crkvi Kraljice Svetе Krunice u Sarajevu)

Crkva od svojih početaka štuje mučenike koji su dali svoje živote za vjeru. Štovanje ili kult mučenika bio je vezan uz njihov grob gdje su vjernici podizali kapelice i crkve i slavili euharistiju. Kao uzori vjere, oni su bili poticaj drugim kršćanima da ustraju u svim nedaćama i progonstvima koja ih mogu snaći te da ostanu vjerni Bogu, da je važnije zadobiti vječni život, nego izgubiti ovaj prolazni, zemaljski. S vremenom se njihovo štovanje širilo u druge zajednice i krajeve. Uskoro se uz mučenike počelo štovati apostole pa i druge vjernike koji su provodili život u odricanju i žrtvi. Oni su služili kao primjer svetog života drugim kršćanima i kao zagovornici kod Boga.

Tijekom povijesti Crkve uvijek su se pojavljivali novi kršćani koji bi, uz dotadašnje uzore, mogli drugima svijetliti u njihovim životnim okolnostima. Tako Crkva i danas proglašava svece, ne zato jer bi to njima bila nagrada – ne postoji veća nagrada od toga što su oni sada kod Boga – već da bi se drugi u njih mogli ugledati i također postići vječni život.

Da bi se nekoga proglašilo blaženim ili svetim potrebno je utvrditi da je ta osoba zaista živjela kreposnim životom i da su se na njezin zagovor dogodila čudesna. To se naziva *postupak za proglašenje svetim ili blaženim*. Uz biskupovo odobrenje pokreće se postupak, a osoba za koju se on vodi naziva se *sluga Božji*. Prikuplja se dokumentacija, ispituju se svjedoci, provjerava autentičnost čudesa i slično, a sve se odvija po posebnim pravilima.

Kada Papa prosudi da je sve u postupku u redu, donosi odluku o danu i mjestu proglašenja blaženim, odnosno svetim. Blaženici se štuju u mjesnoj Crkvi ili biskupiji i nekom narodu, a sveci se daju na štovanje cijeloj Crkvi.

Tako se dogodilo s postupkom proglašenja blaženim s. Jule i njezinih susestara. Radi širenja glasa svetosti i mučeništva ovih Božjih službenica, u prosincu 1999. u Sarajevu je otvoren postupak za njihovo proglašenje blaženima. Svi dokumenti, svjedočanstva i spisi 2003. godine predani su Kongregaciji za kauze svetih u Rimu. Ta je kongregacija svoje zaključke predala papi Benediktu XVI. koji je 14. siječnja 2011. godine potpisao Dekret o njihovu mučeništvu, čime je odobrio njihovu beatifikaciju.

Dekret o proglašenju blaženima službenica Božjih s. Marije Jule Ivanišević i četiriju susestara

Mi, udovoljavajući želji našega subrata Vinka uzoritog kardinala Puljića, nadbiskupa i metropolite vrhbosanskog, te brojne druge braće u biskupstvu i mnogih vjernika, razmotrivši mišljenje Zbora za proglašenje svetima, našom apostolskom vlašću dopuštamo da se službenice Božje Marija Jula (kršteno Kata) Ivanišević, Marija Berchmana Leidenix, Marija Krizina Bojanc, Marija Antonija Fabjan i Marija Bernadeta Banja iz Družbe sestara Kćeri Božje ljubavi, djevice i mučenice, koje su Kristu svom nebeskom zaručniku posvetu i postojano služenje malenima, potrebnima i bolesnima posvjedočile proljevanjem vlastite krvi odsada mogu nazivati blaženima i da se svake godine na dan petnaestoga prosinca može slaviti njihov spomendan na mjestima i na način kako to određuju kanonski propisi. U ime Oca i Sina i Duha Svetoga. Amen.

Dano u Rimu, kod svetog Petra, dana petnaestoga mjeseca rujna 2011., sedme Našeg pontifikata.

Benedikt XVI., papa

Spomen-obilježje u Goraždu ispred osnovne škole

U Goraždu je idućega dana otkriveno spomen-obilježje blaženicama ispred osnovne škole koja je nekada bila vojarna u kojoj su sestre provele svoje posljednje sate i odakle su skočile s prozora kako bi se spasile od četnika.

U subotu 24. rujna 2011. godine u Sarajevu je svečano proslavljeni beatifikacija s. Jule Ivanišević i njezinih sestara uz prisustvo brojnih biskupa, svećenika, redovnica i vjernika, među kojima je su bili i svećenici i vjernici naše Biskupije na čelu s našim biskupom Antunom.

Bl. Jula i susestre u Požeškoj biskupiji

25. rujna 2011. godine biskup Antun predvodio je zahvalno euharistijsko slavlje u crkvi sv. Lovre u Požegi i potaknuo vjernike da budu zahvalni Bogu što nam je dao nove blaženice te se mole za obitelji koje će odgajati mlade u kršćanskom duhu.

Iste je godine na prvi liturgijski spomendan blaženih mučenica, 15. prosinca, biskup Antun u svečanom euharistijskom slavlju u požeškoj Katedrali blagoslovio sliku bl. Jule, a isto je učinio i u župnoj crkvi u Staroj Petrovom Selu čestitavši vjernicima župe što je njihova župljanka postala blaženica.

Zahvalno euharistijsko slavlje 25. rujna 2011.

Ovim nastojanjima i proslavi prethodili su brojni drugi naporci biskupa, vjernika i sestra zajednice Kćeri Božje ljubavi oko promocije pobožnosti blaženim mučenicama te poticanje na naslijedovanje onih vrednota koje su njihov život dovele do vječnog života u Bogu.

Tako je još naš biskup u čast blaženicama posvetio samostan zajednice sestara Kćeri Božje ljubavi u Pleternici. Samostan ima posebnu ulogu u promicanju glasa svetosti bl. Jule i sestara mučenica. U Godinjaku je 2010. godine na mjestu gdje se nekad nalazila rodna kuća bl. Jule postavljena spomen-ploča.

**Križni put mladih Požeške biskupije
18. ožujka 2023. od Starog Petrovog
Sela do Požege**

U svrhu promicanja duhovnosti i pobožnosti blaženim sestrama mučenicama, a ponajprije bl. Juli, u Godinjaku je 15. studenoga 2020. godine osnovana udruga „Blažena s. Jula Ivanišević“.

U Godini bl. Jule Ivanišević za našu Biskupiju svakog petnaestog u mjesecu (izuzev svetkovinu Velike Gospe i sv. Terezije Avilske), hodočastit će u staropetrovoselsku župnu crkvu svećenici i vjernici pojedinog dekanata Požeške biskupije i moliti za njezino proglašenje svetom.

Osim toga, biskupijski križni put mladih, koji se tradicionalno održava o četvrtoj korizmenoj nedjelji, u subotu 18. ožujka 2023. bio je pokornički čin molitve i žrtve u zajedništvu s mučenicom bl. Julom i njezinim susestrama za nova svećenička i redovnička zvanja u Požeškoj biskupiji.

Sadržaj

Godina bl. Jule Ivanišević u Požeškoj biskupiji	1
Uvod.....	1
Životopisi sestara.....	2
Sestra M. Jula Ivanišević.....	2
Sestra M. Bernadeta Banja	5
Sestra M. Krizina Bojanc	7
Sestra M. Antonija Fabjan.....	9
Sestra M. Berchmana Leidenix.....	11
Marijin dom na Palama.....	12
Postojanost unatoč opasnostima.....	14
Odvođenje sestara	16
Vjernost do mučeništva.....	18
Smrt s. Berchmane.....	20
Poruka koja svijetli.....	21
Kako dolazi do proglašenja nekoga blaženim ili svetim?	22
S. Jula i susestre u Požeškoj biskupiji.....	24